Raseinių Marcelijaus Martinaičio viešoji biblioteka
Dokumentavimo ir informacinių technologijų administravimo skyrius

Viešosios bibliotekos fondų kaita šimtmečio (1921-2021 m.) tėkmėje

Parengė:
Agnė Kuncevičienė

Raseiniai, 2021

1921-1940 m. bibliotekos fondas

Tik įsikūrusi Raseinių biblioteka turėjo negausų fondą. Ji turėjo 462 knygas, be to, jos fondą buvo galima apibūdinti kaip atsitiktinių knygų rinkinį, sukauptą be jokios sistemos.
(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.50)

1921-1940 m. bibliotekos fondas (2)

Pagrindinis dokumentų komplektavimo šaltinis buvo centralizuotai perkamos knygos. Taip pat bibliotekų fondų komplektavimu rūpinosi Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisija. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.51)*

Skirdama lėšas bibliotekų fondų komplektavimui Švietimo ministerija pasiliko teisę kontroliuoti, kokios knygos įsigyjamos. Buvo rengiami sąrašai, pagal kuriuos bibliotekos komplektuodavo fondus. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.52)*

1921-1940 m. bibliotekos fondas (3)

Metai	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931
Knygų metų pradžioje	462	1237	1411	1890	2272	2399	3000	3451	3771	4008
Gauta per metus	495	174	479	382	242	601	451	320	237	439
Metų pabaigoje	957	1411	1890	2272	2399	3000	3451	3771	4008	4447

1 lentelė. Bibliotekos fondų didėjimas 1922-1931 m. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.57)*

1921-1940 m. bibliotekos fondas (4)

Remiantis ataskaitomis 1936 m. bibliotekoje buvo 6728 tomai, 1940 m. pradžioje apie 8500 knygų, o 1941 m. bibliotekoje buvo galima rasti 9352 knygas. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.56)*

Iš 1 lentelės matyti, kad pirmąjį dešimtmetį bibliotekos fondas didėjo nestabiliai, gaunamų dokumentų kiekis tai didėdavo, tai vėl sumažėdavo.

1921-1940 m. bibliotekos fondas (5)

Šiuo laikotarpiu gausiai buvo užperkami Vytauto Didžiojo universiteto leidiniai – be abejo, vertingi, bet skirti gan siauriam skaitytojų ratui. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.51)*

Dažnai knygas bibliotekai siuntė viena didžiausių Lietuvos leidyklų – „Spaudos fondas“, faktiškai vykdęs bibliotekų kolektoriaus funkcijas. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.51)*

Be iš vietinių knygynų ar „Spaudos fondo“ įsigytų leidinių, bibliotekų fondus papildydavo dovanotos knygos. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.52)*

1921-1940 m. bibliotekos fondas (6)

Bibliotekoje buvo galima rasti daugelio mokslo sričių literatūros (pagal to laikotarpio bendrą leidybos išsivystymą), nors pirmenybė teikta grožinei, bendro pobūdžio ir istorijos bei geografijos literatūrai. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.59)*

Analizuojant gaunamus dokumentus pagal kalbas, matyti, kad didžioji dauguma gautų leidinių pirmajame dešimtmetyje buvo rusiškos knygos (jos sudarė maždaug pusę bibliotekos fondo). Tik 1929 m. ataskaitoje atsispindi, kad bibliotekos fondą sudaro ~70% knygų lietuvių kalba, o likusieji 30% rusų bei kitomis kalbomis. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.59-60)*

1944-1989 m. bibliotekos fondas

Po gaisro 1941 m. biblioteka sunkiai atsigavo, tačiau dar sunkiau buvo 1944 m., kai kelis mėnesius mieste vykęs mūšis ją galutinai sunaikino. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.129)*

Karo gaisrų padaryti nuostoliai, cenzorių siautėjimas, neatsigavusi knygų leidyba ir nereguliarus bibliotekų aprūpinimas naujais leidiniais dar ilgai stabdė bibliotekos knygų fondų didėjimą. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.129)*

1944-1989 m. bibliotekos fondas (2)

Pagrindinis rajono centrinės bibliotekos fondo komplektavimo šaltinis buvo iš Bibliotekų kolektoriaus gaunamos knygos, tačiau naujų spaudinių buvo įsigyjama ir iš vietinio knygyno. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.137)*

Didelę bibliotekos fondo dalį sudarė visuomeninė-politinė literatūra, tačiau tarp skaitytojų ji nebuvo populiari. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.135)*

1944-1989 m. bibliotekos fondas (3)

1977 m. įvykus centralizacijai buvo įkurtas komplektavimo skyrius. *(Raseinių rajono savivaldybės viešajai bibliotekai – 90. Raseiniai, 2011, p.18)*

Nors po bibliotekų centralizacijos dar gana ilgai literatūros užsakymą vykdydavo Komplektavimo skyrius, tačiau nuo 1981 m. į šį procesą buvo įtraukti ir kiti centrinės bibliotekos skyriai (pvz. Skaitytojų aptarnavimo). *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.142)*

1944-1989 m. bibliotekos fondas (4)

Metai	Rajoninės (centrinės) bibliotekos fondas	Rajoninės vaikų bibliotekos fondas
1946	1500	Neveikė
1948	5608	Neveikė
1951	7783	984
1953	11578	2411
1954	13571	3378
1956	17319	Nėra duomenų
1957	15206	6150
1958	15980	7075
1959	17114	8091
1961	20604	9633

2 lentelė. Rajoninės (rajono centrinės) ir rajoninės vaikų bibliotekų[1] fondų didėjimas 1946-1989 m. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.143)*

1944-1989 m. bibliotekos fondas (5)

Metai	Rajoninės (centrinės) bibliotekos fondas	Rajoninės vaikų bibliotekos fondas
1965	20191	4965
1966	20389	Nėra duomenų
1969	23176	7219
1970	24627	7408
1971	26273	8716
1972	28055	10014
1973	30306	11059
1977	85573	15856
1980	72543	–
1983	94442	–
1989	98697	–

2 lentelė. Rajoninės (rajono centrinės) ir rajoninės vaikų bibliotekų fondų didėjimas 1946-1989 m. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.143)*

1944-1989 m. bibliotekos fondas (6)

Bibliotekos fondo proporcijos: apie pusę viso fondo sudarė visuomeninė politinė literatūra, antroje vietoje pagal sudėtį buvo grožinė literatūra. Skurdžiausias šiuo laikotarpiu buvo šakinės literatūros fondas, kuris sudarė tik apie porą tūkst. knygų. Nors didelę bibliotekos fondo dalį ir sudarė visuomeninė-politinė literatūra, tačiau tarp skaitytojų ji nebuvo populiari. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.135-136)*

1944-1989 m. bibliotekos fondas (7)

Penktame-septintame dešimtmečiuose fonde didžioji dalis knygų buvo rusų kalba. Panašus pasiskirstymas kalbomis buvo tiek centrinėje bibliotekoje, tiek rajoninėje vaikų bibliotekoje. Nors rusakalbių skaitytojų tuo metu buvo ne daug, o su laiku ir mažėjo, tačiau tuometinė „internacionalinė“ politika reikalavo, kad tokių knygų fonde būtų daugiau. Vėlesniais metais proporcijos kito ir rusiškos literatūros mažėjo. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.135-136)*

1944-1989 m. bibliotekos fondas (8)

Dar vienas šio laikotarpio išskirtinumas, kad nuo 1968 m. bibliotekoje buvo tvarkomos vinilinės plokštelės. Paskutinės plokštelės buvo sutvarkytos 1992 m. Vėliau fonoteka nebepasipildė. Šiuo metu visos vinilinės plokštelės rekataloguotos ir prieinamos bibliotekos skaitytojams.

1990-2006 m. bibliotekos fondas

Nepriklausomybės metais, nebelikus cenzūros, labai išsiplėtė knygų leidyba, todėl skaitytojai galėjo pasirinkti iš platesnio leidinių asortimento. Išpopuliarėjo meilės romanai, detektyvai, ezoterinė literatūra. Tačiau dėl lėšų trūkumo biblioteka negalėjo savo skaitytojams užtektinai pateikti populiarių ir išliekamąją vertę turinčių knygų. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.143)*

1990-2006 m. bibliotekos fondas (2)

1990-2006 m. fondų komplektavimą sunkino XX a. dešimtojo dešimtmečio pradžioje vykusi sparti infliacija, valiutų kaita ir knygų brangimas. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.215)*

Bendras fondo didėjimas atsispindi 3 lentelėje.

1990-2006 m. bibliotekos fondas (3)

Metai	Gauta	Nurašyta	Fondo dydis metų pabaigoje
1990	6855	4541	100991
1991	6993	5964	102020
1992	6649	11066	97603
1993	4047	10165	91485
1994	4460	3604	92341
1995	6018	2934	95425
1996	10635	3395	102665
1997	7183	3457	106391

3 lentelė. Spaudinių kitimas 1990-2006 m. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.217)*

1990-2006 m. bibliotekos fondas (4)

Metai	Gauta	Nurašyta	Fondo dydis metų pabaigoje
1998	7231	3330	110292
1999	5976	9206	107062
2000	4474	3788	107748
2001	4370	2639	109479
2002	784	3479	110784
2003	3528	4199	110113
2004	4389	4482	110020
2005	3804	7411	106413
2006	4417	7297	103533

3 lentelė. Spaudinių kitimas 1990-2006 m. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.217)*

1990-2006 m. bibliotekos fondas (5)

2003 m. Raseinių rajono savivaldybės viešoji biblioteka pradėjo dirbti su Lietuvos integralia bibliotekų informacine sistema (LIBIS). Tai sudarė sąlygas viešojoje bibliotekoje kurti rajono bibliotekų elektroninį dokumentų katalogą, kompiuterizuoti katalogavimo procesą, naudotis ir papildyti LIBIS suvestinį katalogą. Tai sumažino darbo sąnaudas, reikalingas dokumentams tvarkyti ir juos pateikti skaitytojams. *(Raseinių rajono savivaldybės viešajai bibliotekai – 90. Raseiniai, 2011, p.19)*

1990-2006 m. bibliotekos fondas (5)

Siekiant šiek tiek sumažinti knygų trūkumą būdavo bandoma skelbiant įvairias akcijas:

- 2001 m. Nacionalinės bibliotekų savaitės metu („Lietuva be bibliotekų – Lietuva be ateities“) rajono bibliotekos skelbė akcijas „Ištiesk bibliotekai ranką“, „Padovanok bibliotekai knygą“ ir pan.
- 2002 m. paskelbta akcija „Padovanok bibliotekai knygą“.
- Nuo 2005 m VB įrengta lentyna „Skaitytojas skaitytojui: akcija – dovanok knygą“. *(Brigys J., Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius, 2009, p.218)*

2007-2021 m. bibliotekos fondas

Metai	Gauta per metus	Nurašyta per metus	Fondo dydis metų pabaigoje
2007	4791	7798	100526
2008	4582	9842	95266
2009	2315	6679	90902
2010	4824	4481	91245
2011	6254	6788	90711
2012	5104	5795	90020
2013	4769	3782	91007
2014	10184	7085	94106

4 lentelė. Fondo kaita (sudaryta remiantis dokumentavimo skyriaus ataskaitomis)

2007-2021 m. bibliotekos fondas (2)

Metai	Gauta per metus	Nurašyta per metus	Fondo dydis metų pabaigoje
2015	5079	3229	95956
2016	3828	5620	94164
2017	3329	9731	87762
2018	3019	3958	86823
2019	3266	4348	85741
2020	3575	6143	83173
2021			

4 lentelė. Fondo kaita (sudaryta remiantis dokumentavimo skyriaus ataskaitomis)

2007-2021 m. bibliotekos fondas (3)

Analizuojant viešosios bibliotekos fondą pagal kalbas, reikia pažymėti, kad situacija nuo bibliotekos veiklos pradžios pasikeitė kardinaliai. Šiuo metu didžiąją fondo dalį sudaro knygos lietuvių kalba, o užsienio literatūros užsakoma labai mažai. Užsienio literatūrai nėra didelio poreikio.

2007-2021 m. bibliotekos fondas (4)

Bibliotekos fondo struktūra per visą jos gyvavimo laikotarpį taip pat pasikeitė. Šiuo metu bibliotekoje skaitytojai gali rasti ne tik knygų ar periodinių leidinių (žurnalų ir laikraščių), bet ir rankraščių. Taip pat, galima rasti mokomųjų CD, vaikų literatūros skyriuje įgarsintų pasakų (CD), video filmukų (DVD), žaislų bei stalo žaidimų. Be to bibliotekos lankytojai gali pasinaudoti ir knygų skaitykle.

2007-2021 m. bibliotekos fondas (5)

Biblioteka skaitytojams gali pasiūlyti ne tik nuperkamus leidinius, bet ir kraštiečių padovanotas savo asmenines bibliotekas.

Šiuo metu RMMVB yra šios asmeninės bibliotekos:

- Marcelijaus Martinaičio;
- Stasio Džiugo;
- Juozo Girdzijausko.

Literatūros sąrašas

1. Brigys, J. *Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija*. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2009.
2. *Raseinių rajono savivaldybės viešajai bibliotekai – 90*. Raseiniai: Raseinių rajono savivaldybės viešoji biblioteka, 2011.
3. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2007 m. veiklos ataskaita.
4. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2008 m. veiklos ataskaita.
5. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2009 m. veiklos ataskaita.
6. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2010 m. veiklos ataskaita.
7. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2011 m. veiklos ataskaita.
8. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2012 m. veiklos ataskaita.

Literatūros sąrašas

9. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2013 m. veiklos ataskaita.
10. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2014 m. veiklos ataskaita.
11. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2015 m. veiklos ataskaita.
12. Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos spaudinių komplektavimo – tvarkymo skyriaus 2016 m. veiklos ataskaita.
13. Raseinių Marcelijaus Martinaičio viešosios bibliotekos dokumentavimo ir informacinių technologijų administravimo skyriaus 2017 m. veiklos ataskaita.
14. Raseinių Marcelijaus Martinaičio viešosios bibliotekos dokumentavimo ir informacinių technologijų administravimo skyriaus 2018 m. veiklos ataskaita.
15. Raseinių Marcelijaus Martinaičio viešosios bibliotekos dokumentavimo ir informacinių technologijų administravimo skyriaus 2019 m. veiklos ataskaita.
16. Raseinių Marcelijaus Martinaičio viešosios bibliotekos dokumentavimo ir informacinių technologijų administravimo skyriaus 2020 m. veiklos ataskaita